

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבבי משכן אבנה

עמוד א'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה י"ז ע"ב)

נצבים-וילך תשפ"ד 013

רוך לבב וגבורה במלחמה – שלוה נפשית

כאשר עם ישראל קרבים למלחמה ועומדים סמוך לספר, ניגש הכהן משוח מלחמה, ומדבר דברים קשים אל העם;

וְאָמַר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קָרְבִּים הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה עַל־אֲבִיכֶם אֶל־יָרֵךְ לְבַבְכֶם אֶל־תִּירָאוּ וְאֶל־תַּחַפְזוּ וְאֶל־תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם: כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם־אֲבִיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם: (דברים כ, ג - ד)^א

אין כלל ממה לירא - כי ה' אלהיכם ההלך עמכם להלחם לכם

ודרשו חכמינו בתלמוד (סוטה מב.) דבר דבר על אופניו, שהכהן אומר ארבע דברים כנגד ארבע דברים שהאויבים עושים וז"ל אֶל־יָרֵךְ לְבַבְכֶם - מפני צהלת סוסים וציחצוח חרבות, אֶל־תִּירָאוּ - מפני הגפת תריסין ושפעת הקלגסין (רש"י - חיילות), אֶל־תַּחַפְזוּ - מקול קרנות, אֶל־תַּעֲרָצוּ - מפני קול צווחות. כי ה' אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם - הם באין בנצחוננו של בשר ודם ואתם באים בנצחוננו של מקום. פלשתים באו בנצחוננו של גלית, מה היה סופו? לסוף נפל בחרב ונפלו עמו, בני עמון באו בנצחוננו של שובך, מה היה סופו? לסוף נפל בחרב ונפלו עמו, ואתם אי אתם כן, כי ה' אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם וגו' - זה מחנה הארון, עכ"ל. כלומר הכהן מזהיר את עם ישראל לא לפחד ולא לירא מכל מיני טכסיסי מלחמה שהאויב עושה, אלא להשים ביטחונם בה' אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם.^ב

למלחמה על־אֲבִיכֶם - מתוך גבורה שקולה וראויה

אולם האברבנאל (שם) ביאר שהכהן בא להזהיר על 'הקצות', כלומר להילחם בגבורה הראויה ובאופן הראוי בלי פחד, יראה, ולא מתוך פזיזות, וז"ל הזהירם "אֶל־יָרֵךְ לְבַבְכֶם", וענינו

^א [היות שאנו סמוך ונראה ליום הדין הבא עלינו, נעתיק את פירוש האוהב ישראל' על הפסוק וז"ל ונגש הכהן גו' אֲתֶם קָרְבִּים הַיּוֹם, היינו בראש השנה. על־אֲבִיכֶם הוא מלחמת היצר הרע להכניעו ולעשות תשובה על כל החטאים והעונות. ולזה הזהירה לנו תורתנו הקדושה אֶל־יָרֵךְ לְבַבְכֶם, היינו שלא תעציבו ולא תדאיבו שני היצרים שבלבבכם היצר טוב והיצר הרע במה שלא תעשו תשובה רק מיראה ויבוא מזה מורך ותוגה לשני יצריכם וכנ"ל (בדבריו), רק תראו לעשות תשובה מאהבת ה' יתברך ואז יהיה היצר טוב שמח בשלימות. כי ה' אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם. תיבת פי יפורש בכאן בלשון אלא, היינו לעשות תשובה רק מאהבה לה'. אשר הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם בכל עת ועושה לכם נסים ונפלאות עד אין מספר להלחם עם אויביכם, עכ"ל עיי"ש.]

^ב ובירושלמי (סוטה פ"ח ה"ג) דרשו את הפסוקים בתהלים (יה, יג - טו) מִנְּגִינָה נָגְדוּ עֲבָדוֹ עֲבָדוּ עֲבָדוֹ וְגַחֲלֵי־אֵשׁ: וַיִּרְעֶם בְּשָׁמַיִם ה' וַעֲלִיזוּן יִתֵּן קִלּוֹ פְּרֹד וְגַחֲלֵי־אֵשׁ: וַיִּשְׁלַח חֲצֵצוֹ וַיִּפְיֹצוּ וַיִּבְרְקוּ רֶב וַיְהִימָם: שכנגד מה שהאויבים עושים יש להקב"ה לעומתם. וז"ל, כנגד טומאיות שלהן, עֲבָדוֹ כנגד הכייתו' שלהן, פְּרֹד כנגד בליצטרי' שלהן. וְגַחֲלֵי כנגד טרמנטן שלהן, אֵש כנגד הנפש שלהן. וַיִּרְעֶם משמים כנגד הלפידים שלהן. וַעֲלִיזוּן יִתֵּן קִלּוֹ כנגד קול הקרנות שלהן. וַיִּשְׁלַח חֲצֵצוֹ כנגד החיצים שלהן. וַיִּפְיֹצוּ מלמד שהיו מפזרין אותן. אמר רבי בא בר כהנא מלמד שהיו עשוין תיבות ותיבות והיו החיצים מפזרין אותן. והברקים מכניסין אותן. בְּרָקִים כנגד החרבות שלהן. וַיְהִימָם הממם ועירבבם והפיל סגנם שלהם. רבי אומר אין לשון הזה וַיְהִימָם אלא לשון מגיפה כמה דאת אמר (דברים, ז כג) וַיְהִימָם מְהוּמָה גְדֹלָה עַד הַשָּׁמַיִם:

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

עמוד ב'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (תגילה י"ז ע"ב)

נצבים-וילך תשפ"ד 013

אצלי שהחוטא במלחמה, יהיה חטאו אם בקצה ההסתכנות ואם בקצה הפחד ומורך הלבב, לפי שפעמים רבות יכשלו האנשים במלחמות להסתכנותם ולעברם החק הראוי מהגבורה יותר מדאי, ופעמי' לרוב הפחד ורכות הלבב. ולזה הזהירם ואמר על ב' הקצות שהם רעים בעצמם כי הראוי הוא הגבורה שהוא האמצעי. אמר על קצה הפחד אֶל-יִרְךָ לְבַבְכֶם אֶל-תִּירָאוּ לפי שרכות הלב באדם הוא שלא יוכל בטבעו לראות מכת חרב ושפיכת דם ויתעלף בראותו זה. והיראה היא הפחד מהמות. הנה על שני אלה אמר (א) אֶל-יִרְךָ לְבַבְכֶם (ב) אֶל-תִּירָאוּ וגומר. וכנגד קצה ההסתכנות אמר אֶל-תִּחַפְּזוּ וְאֶל-תִּעַרְצוּ. רוצה לומר, אל תמהרו בעניני המלחמה יותר מהראוי. כי המהירות הרב במלחמות פעמים רבות תביא סכנה עצומה. וגם כן וְאֶל-תִּעַרְצוּ כלומר לא תעשו עצמכם חזקים עריצים ותקיפים במלחמות יותר מהראוי. כי הקצוות בכל הדברים מזיקי'. וקצה ההסתכנות הוא רע כקצה הפחד ומורך לבב, עכ"ל עיי"ש.

א ועין בתולדות יצחק (שם) וז"ל ונראה לומר אל ירך להכות לאחריהם, אלא הכו בהם בלא רכות הלבב ובלא רחמנות, אל תיראו משיכו בכם, ולפי שאומר במקומו שהלוחם אין ראוי לו שיריב בתחלה בחפזון אלא במתון, ואחר יגדל ואחר כך עוד בחזקה מאד, לזה אמר אל תחפזו, ולפי שאומר שם גם כן שאין ראוי ללוחם שיהיה תכליתו להרוג אלא שיעשה מלחמה מפני מעלת הגבורה, ולנו עדת ישראל צריך שנלחם מפני מצות [להלן פסוק טז] לא תחיה כל נשמה או לבטל ע"ז מהם, לזה אמר וְאֶל-תִּעַרְצוּ ויהיה מלשון רשע עריץ, ואמר לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם, לומר שמי שימות במלחמה תהיה נפשו נושעת מדינה של גהינם וכן דרך אומות העולם לומר במלחמותיהם, עכ"ל.

וע"ע בשם משמואל (שם) וז"ל נראה כי מלבד שצורך מצוה זו מובן בפשיטות, שחזיק הלב למלחמה הוא צורך גדול, עוד יש בזה ענין פנימי. ויתבאר עפ"י מאמר כ"ק הרבי ר' בונם וצלה"ה מפרשיסחא בפסוק (משלי יט, כא) רְבוֹת מַחְשְׁבוֹת בְּלִב־אִישׁ וְעֵצָת ה' הִיא תְקוּם, שבפשיטות אינה מובנת הרבותא שעצת ה' היא תקום נגד מחשבות בוד', אלא הפירוש הוא שמחשבות בוד' נגד רצון השי"ת הן עצמן סיבה ומוליקין אל המטרה שעצת השי"ת היא תקום. דהנה פעולות האומות בארבעה דברים אלה שעושים הם להבהיל ולבלבל את דעת שכנגדם, וסילוק הדעת הוא סילוק הכה הן בגשמיות הן ברוחניות כאמרם ז"ל במדרש (במדב"ר פ"ט ג) דעה חסרת מה קנית, וזהו שעושים ארבעה דברים הללו כדי שיחפזו אלו שכנגדם, ולשון חפזון הוא מהירות היפוך ישוב הדעת. ולעומת זה דיבר הכהן אליהם ארבע אזהרות אלו שהביאו אימוץ הלב בקרבם שלא יתבהלו ולא תתבלבל דעתם, וכ"ו. אבל עוד היתה בזה כוונה יותר פנימית, דהנה ידועים דברי זיה"ק שממה שהאדם בורח מחיצוניות בא לעומתו בקדושה, ועל כן כשהאומות היו מתאמצים לסלק מהם בחי' הדעת, וישראל אזרו חיל בסיוע דברי הכהן וסילקו מעליהם כל מחשבות המבלבלות והמבהילות וכו' לעומתן לבחי' הדעת השלימה, וכ"ו. והנה ידוע שדעת היא המבדלת בין דבר לדבר וכמ"ש (משלי ג, כ) בְּדַעְתּוֹ תְהוֹמֹת נִבְקְעוּ ואמרו ז"ל (ירושלמי ברכות פ"ה ה"ב) אם אין דעת הבדלה מנין, וע"כ בהופיע דעת עליון שוב אין מקום לקטרוג שרי האומות. אך ידוע שמדות העליונות מתעוררין ועושים פעולתן למעלה על ידי עשיית ישראל דוגמתן למטה, וע"כ כשישראל זוכין לבחי' הדעת למטה ע"י מה שמתחזקים שלא להתבהל ושלא להתבלבל מחמת ארבעה הדברים הנ"ל שעושים אומה"ע כנ"ל ע"ז מתעוררת מדת הדעת העליונה ונתגלה ההבדל שבין ישראל לאומות, וממילא נסתלק קטרוג שרי האומות למעלה, והאומות נופלות במלחמה למטה:

והנה הגורם והסיבה לכל זה הם ארבעה הדברים שעושים האומות, להפחיד ולהבהיל ולבלבל את ישראל, ולולא זה לא היו ישראל זוכין כל כך לבוא לבחי' ישוב הדעת לעורר את מדת דעת העליונה, והי' עכ"פ מקום לק"ט טרוגים, וכמאה"כ לפי הפירוש הנ"ל רְבוֹת מַחְשְׁבוֹת בְּלִב־אִישׁ וְעֵצָת ה' הִיא תְקוּם, היינו שאותן מחשבות עצמן שבלב איש הן הגורמין ומסבבין שעצת ה' היא תקום, עכ"ל עיי"ש.

[והזמן גרמא להביא את המשך דבריו (שם) וז"ל ונראה שדוגמתו הוא ענין אלול לפני ר"ה, שבר"ה שרי האומות באין ומקטרגים כמדורש, ונזקקים להתעוררות מדת דעת העליונה ע"י ישוב הדעת של ישראל למטה, וזהו ענין התקיעות כמ"ש (תהלים פ"ט ט"ז) אשרי העם יודעי תרועה תוקעי לא נאמר אלא יודעי, היינו התישבות הדעת, בזה מעוררין את מדת דעת העליונה ומסתלק הקטרוג. וזהו ענין חודש אלול ותקיעותיו להכין לבבם בהתישבות הדעת לסלק כל טירוד ובלבול הדעת ולהרגיל א"ע לכוון בתפילה, וכעין שכתוב והי' כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן ודבר אל העם, וברש"י סמוך לספר טרם נגשו לשדה המלחמה, וכדוגמתו ר"ה הוא המלחמה עם שרי האומות, שבאין ומקטרגין ואלול הוא סמוך לספר]

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

עמוד ג'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה ז"ע"ב)

נצבים-וילך תשפ"ד 013

וְאָמַר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל - להיכנע לא-ל היחיד

וכיצד ניתן להגיע למדרגת 'שלוות הנפש' בשעת מלחמה, דהרי אין לך שעה שבו ה'פחד' שורה יותר מאשר 'עידנא דקרבא' שהאדם נאבק על חייו.

ומשום כך פתח הכהן את דבריו ב"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל", כמו שביאר הרש"ר הירש (שם פסוק ג') וז"ל, כל יהודי אומר "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" בכל יום תמיד, ערב ובוקר, ובמלים אלה הוא מעורר את נפשו להיכנע לא-ל היחיד על כל המסקנות הנובעות מכך; ואותה מחשבה ואותה כניעה תבטל בשעת הקרב את החשיבות של כל גדולה וגבורה אחרת. היא תחדיר באדם את התודעה שהוא עושה את רצונו של ה' ויכול להיות בטוח בעזרתו, וכך מתמלא לב האדם כח ואומץ, שלווה וגבורה.

ארבע האזהרות האמורות כאן - אֱלֹהֵינוּ לְבַבְכֶם וגו' - נתבארו כך במסכת סוטה (שם), הן מזהירות את הלוחמים שלא יושפעו על ידי רעש המלחמה ושאון האויבים הבאים להפחיד ולהמם, אלא יכונו את לבם לה' וכך ישמרו על קור רוח ושלווה נפשית מול סערת הקרב, עכ"ל.ה.

אַתֶּם קְרִיבִים הַיּוֹם לְמִלְחָמָה עַל־אֵיבֵיכֶם - ידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה

ובלשונו הזהב של הרמב"ם בהלכות מלכים (ז, טו) וז"ל מִי־הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב (דברים כ, ח) כמשמעו, שאין בלבו כח לעמוד בקשרי המלחמה, ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעוֹ בְּעַת צָרָה (ירמיהו יד, ח) וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בכניו אלא ימחה זכרונו מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה, וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה, שנאמר אֱלֹהֵינוּ לְבַבְכֶם אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵינוּ מִפְּנֵיהֶם, ולא עוד אלא שכל דמי ישראל תלויין בצוארו, ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו, הרי זה כמי ששפך דמי הכל, שנאמר (דברים שם) וְלֹא יִמָּס אֶת־לִבְבִי אֶחָיו כְּלָבָו, והרי מפורש בקבלה (בי"ב כא): ארור עושה מלאכת ה' רמיה וארור מונע חרבו מדם, וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעהו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר (שמואל א, כה, כח - כט) כִּי עָשָׂה יַעֲשֶׂה ה' לְאֹדְנֵי בַּיִת נְאֻמָּן כִּי־מִלְחָמוֹת ה' אֹדְנֵי נִלְחָם וְרָעָה לְאֹתִּמְצָא בְךָ וגו' וְהִיתָה נַפְשׁ אֹדְנֵי צָרוֹרָה| בְּצָרוֹר הַחַיִּים אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, עכ"ל.

^ד ועין תולדות יעקב יוסף (פרשת שופטים) וז"ל ודבר אל העם שמע ישראל, כי יחוד קריאת שמע הוא סוד ד' אותיות הוי' כנודע, וזכות זה גם שאתם קריבים היום למלחמה אל ירך לבבכם אל תניארו ואל תחפזו ואל תערצו, זכר ד' סוגים, וכפירוש רש"י יעו"ש, והוא ד' בחינות שיש בשם בן ד' אותיות, וכאשר נבאר. וז"ש כי ה' ההולך עמכם להלחם לכם וגו', כי שם הוי' ההולך עמו תמיד לקיים שוית' ה' לנגדי תמיד כשהוא צדיק, הוא ילחם לכם להושיע אתכם, עיי"ש.

^ה ועין ברמב"ן (דברים שם) שביאר את הזהרת הכהן על 'גבורה טבעית' וז"ל יזהירם שלא ירך לבבם ולא ייראו מן האויבים, ויאמר שלא יבטחו בזה בגבורתם לחשוב בלבם גבורים אנחנו ואנשי חיל למלחמה, רק ששיבו לבם אל השם ויבטחו בישועתו ויחשבו כי לא בגבורת הסוס יחפץ ולא בשוקי האיש ירצה כי רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו. (ועיין בהרחבה המבט הפנימי 012)

מלחמה אתחלתא דגאולה

שורש מלחמות - משיח

מלחמות ה'

קול מלחמה

ספר מלחמות ה'

מלחמות עמלק

עמוד הענן נלחם לישראל

הצצרות במלחמה

מלחמות סיחון ומואב

מלחמות עוג - גוג

בלעם - מלחמה בפה

שותפות במלחמה

ניצחון בדרך טבע ובדרך נס

רוך לבב וגבורה במלחמה - שלוחה נפשית

שאלות ותשובות

חבלי משיח כעת

עניינו של משיח בן דן

כה תאמר לבית יעקב

הכנה לביאת המשיח